

АГРАРНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Стамат В.М., канд. екон. наук, доцентка,
Миколаївський національний аграрний університет
<https://orcid.org/0000-0001-5789-4023>

Анотація. Висвітлено актуальність застосування аграрного менеджменту у сучасних умовах, надано визначення понять «управління», «аграрний менеджмент»; виділено основні аспекти розвитку аграрного менеджменту в Україні, які включають використання інноваційних технологій, дотримання екологічних стандартів в процесі виробництва сільськогосподарської продукції, виконання функції планування на сільськогосподарських підприємствах та розвиток логістичної інфраструктури в аграрному секторі економіки.

Ключові слова: аграрний менеджмент, сільське господарство, продовольча безпека, управління, морські порти.

Останні 5 років в Україні характеризуються розвитком у кризових умовах: спочатку пандемія коронавірусної хвороби Covid-19, потім повномасштабне вторгнення РФ в Україну, окупація 20% територій, руйнування інфраструктури аграрного сектору економіки, замінування земель сільськогосподарського призначення. За цих умов аграрна сфера економіки потребує ефективного управління. Це потребує застосування сучасних технологій менеджменту, які включають високоякісний управлінський персонал, інформаційні технології аграрної сфери економіки, інноваційні технології вирощування сільськогосподарських культур та тварин тощо.

Управління являє собою складний процес зміни поведінки соціально-економічних систем, який включає комплекс заходів щодо досягнення поставлених цілей в підприємствах, організаціях, компаніях. Під аграрним менеджментом розуміють професійно здійснюване управління в підприємствах або в цілому в аграрній сфері економіки з метою ефективного розподілу ресурсів в сільськогосподарському виробництві для досягнення цілей, зокрема одержання прибутку. Він може являти собою також поєднання окремих складових роботи сільськогосподарських підприємств (виробничої сфери, фінансів, маркетингової діяльності, роботи з персоналом тощо) [1]. За даними сайту AgroPortal.ua у нас в державі 10% сільськогосподарських земель обробляється дрібними фермерами, на частку великих аграрних підприємств (агрохолдінгів) припадає 20%, а решта – 65% земель оброблюється середніми за розмірами сільськогосподарськими підприємствами, з середнім розміром площі у межах 2000-3000 га [2]. Це обумовлює необхідність функціонування та розвитку ефективної системи аграрного менеджменту та державної підтримки дрібних фермерів на сільських територіях.

Проведення менеджменту в підприємствах аграрного сектору економіки полягає у вмінні організувати всю систему від виробництва до реалізації продукції для досягнення запланованих цілей з урахуванням впливу чинників зовнішнього середовища, а також з урахуванням особливостей функціонування сільського господарства. В теорії менеджменту виділяють такі основні функції: планування, організація, координація, мотивація та контроль, які поєднані між собою комунікаційним процесом та прийняттям рішень.

Для успішного здійснення аграрного менеджменту важливим питанням є ефективність управління, яке не має однозначного визначення. Його можна розуміти як ступінь досягнення поставлених цілей, як співвідношення результату, у тому числі своєчасно прийнятих рішень, до витрат [3].

Можемо виділити ключові аспекти аграрного менеджменту у сучасних умовах розвитку України:

1. Виконання функції планування аграрного виробництва на підприємствах та ефективного управління ресурсами (урожайності, посівних площ, обсягів насіннєвого матеріалу, добрив, системи захисту рослин від шкідників тощо) дає можливість підвищити врожайність сільськогосподарських культур та знизити витрати.

2. Впровадження сучасних, інноваційних технологій в аграрне виробництво, зокрема вирощування сільськогосподарських культур з використанням ресурсозберігаючих технологій, новітніх сортів та гібридів, систем живлення рослин [4].

3. Управління ризиками, що передбачає врахування кліматичних змін, своєчасну боротьбу зі шкідниками рослин, тварин, коливання ринкових цін тощо.

4. Здійснення ефективного стратегічного та оперативного управління, корегування стратегій розвитку з урахуванням змін клімату, економічно-політичної ситуації в країні, особливостей ведення діяльності в умовах воєнного стану (з урахуванням забруднення ґрунтів порохом внаслідок бойових дій, особливо у прифронтових районах).

5. Розвиток логістики та інфраструктури в аграрному секторі економіки, особливо транспортних, логістичних шляхів, центрів, портів, через які здійснюється експорт продовольства для забезпечення продовольчої безпеки як країни, так й світу в цілому [5]. Наразі, проблема розвитку портів є надзвичайно складною для України через постійну небезпеку, обстріли українських морських портів. Але, незважаючи на таку ситуацію, наша країна експортувала у 2024 році 53,9 млн т зерна, що на 40,0% більше, ніж у 2022 році. У структурі експорту за доходом 54,3% припало на кукурудзу (при найнижчому рівні врожайності цієї культури за останні 7 років) та 22,3% - на пшеницю [5]. Крім того, в цілому українські морські порти збільшили обсяги вантажообороту на 57,0% порівняно з 2023 роком.

6. Використання та дотримання екологічних стандартів виробництва сільськогосподарської продукції, що сприятиме довгостроковому розвитку аграрного виробництва у напрямі забезпечення продовольчої безпеки.

Отже, аграрний менеджмент є важливою складовою економіки, що дозволяє ефективно здійснювати виробництво продукції на засадах сталого розвитку та забезпечення стабільності продовольчої безпеки країни та світу в цілому.

Список використаних джерел

1. Стамат В.М., Дяченко А.Р. Формування системи управління виробництвом продукції рослинництва підприємств аграрної сфери економіки. *Modern Economics*. 2024. № 45(2024). С. 70-78. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V45\(2024\)-10](https://doi.org/10.31521/modecon.V45(2024)-10).
2. Лебідь Л. Для сільських територій важливо зберегти мале фермерство. URL : <https://agroportal.ua/news/ukraina/dlya-silskih-teritoriy-vazhlivo-zberegiti-male-fermerstvo>
3. Колесник В. М., Суслова А. Ю. Оцінка ефективності управління у сільськогосподарських підприємствах Арбузинського району Миколаївської області. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 8. С.1258-1264. URL : <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/2636>
4. Корнієнко Тарас Особливості вирощування сільськогосподарських культур Агрейн. URL : <https://superagronom.com/blog/815-osoblivosti-viroschuvannya-osnovnih-silskogospodarskih-kultur-u-agreyn>
5. Колесник В.М. Роль вітчизняних портів у забезпеченні розвитку зовнішньоекономічної діяльності на зерновому ринку. *Економіка АПК*. 2009. №6. С.104-109.
6. Мануїлов Олександр Україна у 2024 році експортувала зерна на \$9,4 млрд. Фізичний обсяг – другий після рекордного 2019-го. URL : <https://forbes.ua/news/ukraina-v-2024-rotsi-eksportovala-zerna-na-94-mlrd-tse-drugiy-rezultat-pislya-rekordnogo-2019-go-13012025-26239>

Abstract. The relevance of the application of agricultural management in modern conditions is highlighted, the definitions of the concepts of "management", "agricultural management" are provided; the main aspects of the development of agricultural management in Ukraine are highlighted, which include the use of innovative technologies, compliance with environmental standards in the process of agricultural production, the implementation of the planning function at agricultural enterprises and the development of logistics infrastructure in the agricultural sector of the economy.

Keywords: agricultural management, agriculture, food security, governance, seaports.